

Pronikavá stopa krásné Lee

Přitažlivá, talentovaná, nezávislá, nekonvenční, dobrodružná. Všechna tahle adjektiva platí o americké fotografce Lee Miller, jedné z nejmimořádnějších osobností ve fotografii dvacátého století. Čas od času se někde ve světě objeví výstava jejích prací a návštěvníci jsou vždy u vytržení ze způsobu vidění, techniky i ze šíře a hloubky témat. Naposled byla příležitost spatřit průřez dílem Lee Miller na přelomu letošního roku v Paříži v galerii Jeu de Paume na náměstí Concorde.

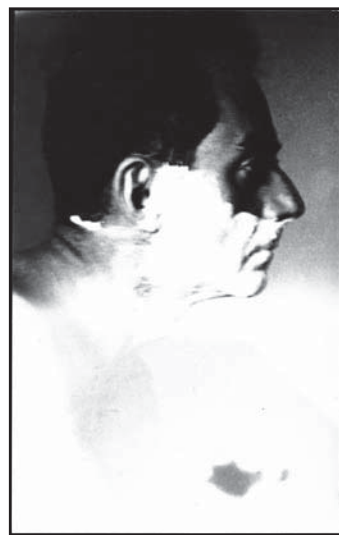
Kdo vlastně byla tahle záhadná umělkyně, která postupovala životem jako modelka časopisu Vogue, spolupracovnice a milenka Mana Raye, kamarádka surrealistů, válečná zpravodajka?

Man Ray při holení

Narodila se v roce 1907 ve městě Poughkeepsie ve státě New York. Když bylo holčičce sedm, sexuálně ji zneužil rodinný přítel. Její otec, nadšený amatérský fotograf, pořídil řadu jejích aktů v době jejího raného dospívání. Taková půvabná lolitka.

Po očividně hodně komplikovaném dětství odjela v roce 1925, v osmnácti letech, do Paříže, kde začala studovat divadelní techniku na L'École Medgyes pour la Technique du Théâtre. V roce 1927, to už byla zpátky v Americe a žila v New Yorku, objevili její půvabný zjev fotografové takového kalibru jako Edward Steichen, Arnold Genthe nebo Nickolas Muray. Ocitla se na titulní stránce renomovaného módního časopisu Vogue a mnohokrát také v dalších amerických magazínech.

O dva roky později se jako dvaadvacetiletá vrátila do Paříže, kde se seznámila s Manem Rayem, slavným dadaistickým a surrealistickým malířem, básníkem a také mistrem experimentální a módní fotografie. Stala se jeho žačkou, modelkou a milenkou. Vyfotografovala velkého surrealistu při holení, z čehož je dodnes působivý portrét. Ve fotokomoře spolu vynalezli efektní metodu solarizace – převrácení tónových hodnot při nadměrné expozici. Man Ray uvedl Lee do centra uměleckých a literárních kruhů té doby, seznámila se s ohromujícím počtem rozmanitých osobností. Mnohé z nich se pak staly jejími celoživotními přáteli. A také subjekty jejích vnímavých, pronikavých, pochopení plných portrétů – třeba Pablo Picasso, Max Ernst, Fred Astaire, Colette, Marlene Dietrich.

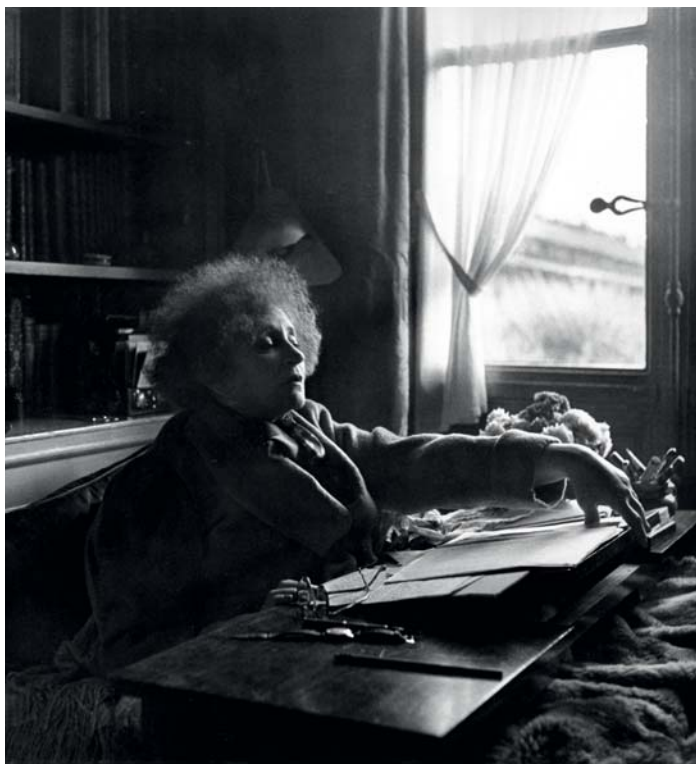

Man Ray při holení, 1929

Autoportrét, 1932

Zažila vzrušující atmosféru *pařížské avantgardy*, nebála se ani prostředí válečných polí a sirotčinců

Colette, 71 let, doma v Rue de Beaujolais, Paříž, 1944

Saul Steinberg na farmě Farley, 1954

Joan Miró při návštěvě Londýna, 1964

Picasso u hotelu Vaste Horizon, Mougins, Francie, 1937

Foto: Copyright © 1991 California/International Arts Foundation, Photographs © 1991 The Lee Miller Archives

Marlene Dietrich v době, kdy vystupovala pro vojenské posádky v Paříži, 1944

Hrála ve filmu, fotila pro Vogue.

Kryší očásky, 1930

Piknik (zleva doprava): Paul a Nusch Eluardoví, Roland Penrose, Man Ray a Ady Fidelin, ostrov Svaté Markéty, Cannes, Francie, 1937

Vždycky byla rychlá, už po roce se v Paříži osamostatnila a zařídila si vlastní studio na rue Victor Considerante. Hrála ve filmu Jeana Cocteaua *Básněkova krev*.

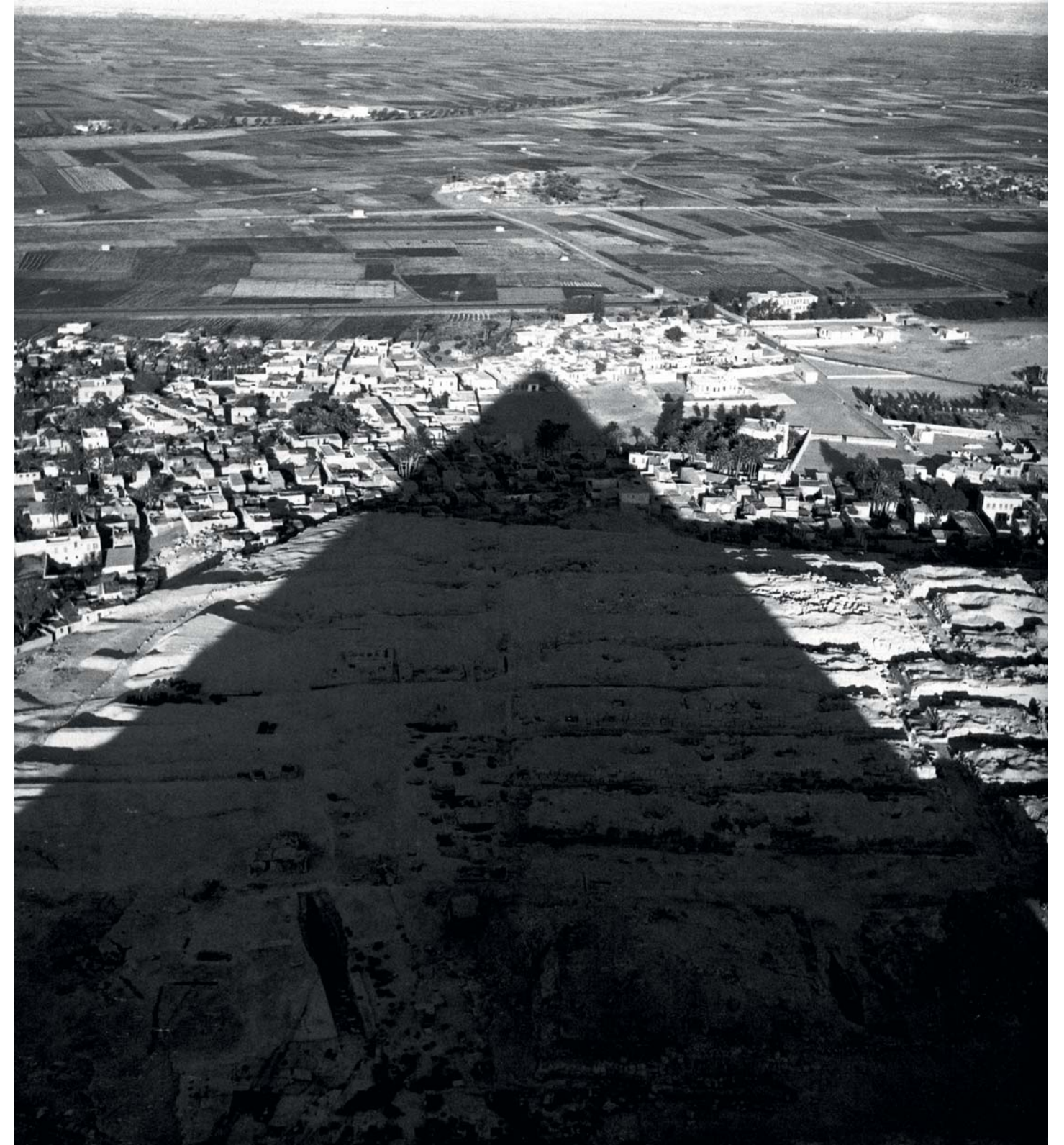
Musela to být pro Lee Miller opojná doba, která ji ovlivnila na celý život. Už nikdy také neztratila surrealistické vidění, které tenkrát v Paříži v té podivuhodné partě získala.

Portrét prostoru

Po třech letech soužití Mana Raye opustila a odjela do New Yorku s tím, že se chce svými fotografiemi vyjadřovat v rytmu a duchu epochy. Založila studio Lee Miller na Východní 48. ulici. Do její klientely patřil Vogue, novinářské agentury, ale také mondénní obchody s módou a kosmetikou. Zároveň však už v roce 1932 měla v New Yorku první velkou výstavu u galeristy Julienu Levyho, kterého si získala nejen jako představitelka nové vlny, ale také svou grácií.

Pak opět všechno rychle změnila: v roce 1934 se vdala za Azize Eloui Beye, vysokého egyptského státního úředníka z prominentní káhirské rodiny, a odjela s ním do Káhiry. Postupně začala fotografovat život kolem sebe. Také poušť, kam organizovala dobrodružné výlety. Z této etapy pochází její slavný „Portrét prostoru“.

Musela to pro ni být *vskutku opojná doba!*

Z vrcholu Velké pyramidy, Egypt, 1938

Na cestě, Rumunsko, 1938

A zase to byly pouhé tři roky, po které vydržela na jednom místě a u jednoho muže. Na počátku léta 1937 se vydala do Paříže, kde obnovila kontakty s pařížskou uměleckou avantgardou. A poznala svoji novou lásku. Byl to Angličan, surrealistický malíř Roland Penrose. Další rok odjeli do Rumunska. Odtud si přivezla mnoho snímků včetně portrétu polomrtvého dobytčete na polorozpadlé košatině. Ten snímek se jmenuje Na cestě.

Obrazy hrůzy

Když definitivně odešla od svého muže v Egyptě, odstěhovala se Lee Miller v červnu 1939 za Penrosem do Londýna. Tam pracovala pro Brogue, britskou verzi časopisu Vogue. A fotografovala válečný Londýn, vybombardované budovy, lidi schované v krytu metra. Tyto scény vyšly později v publikaci Krutá sláva: Británie pod palbou.

V prosinci 1942 získala akreditaci americké armády a stala se válečnou zpravodajkou, což bylo v té době pro ženu něco zcela výjimečného. Fotografovala operace v polních nemocnicích, bomby explodující nad pevností v bretaňském Saint-Malo i krásky v osvobozené Paříži.

Byla se svým fotoaparátém u pádu Třetí říše, což dokazuje její záběr Hitlerova domu v Berchtesgadenu v plamenech, stejně jako její fotografie ze zničeného Kolína nad Rýnem, Ludwigshafenu, Lipska. Americký fotograf David E. Sherman, s nímž během války spolupracovala, ji zvěčnil, jak se koupe v Hitlerově vaně.

Její snímky lágrových kremačních pecí, mrtvých těl vězňů i zubožených lidí právě osvobozených z koncentračních táborů v Buchenwaldu a Dachau vyšly hned v červnu 1945. Ona ale už v té době fotografovala umírající sirotky ve vídeňské nemocnici.

Fotograf *David E. Sherman* ji

Kremační pece, Buchenwald, Německo, 1945

Resuscitace v normandské polní nemocnici, Francie, 1944

Pařížská móda, 1944

zvěčnil, jak se koupe v Hitlerově vaně...

Pracující hosté

Po válce se vrátila do Londýna za Rolandem Penrosem. Vzali se v roce 1947, narodil se jim syn Anthony. Lee pokračovala ve své práci pro Brogue, ale fotografovat módu ji přestávalo těšit.

Raději spolupracovala se svým mužem, který připravoval biografie Picassa, Mana Raye a katalánského výtvarníka Antoniho Tapiese. Při té příležitosti vzniklo množství neobyčejných portrétů těchto umělců.

Po všech těch rušných letech se v roce 1949 Lee Miller přestěhovala s Penrosem do hrabství Sussex na jižním pobřeží Anglie. Na farmu Farley, kam zvali spoustu přátel a umělců. Z těchto návštěv vzešel rozkošný soubor nazvaný Pracující hosté, znázorňující dotyčné, jak ryjí, krmí králíky a vůbec vykonávají pomocné domácí a zahradnické práce. Reportáž vyšla v roce 1953 ve Vogue.

Lee se natrvalo usadila, dokonce se z ní – díky tomu, že královna Alžběta ocenila Rolandovy zásluhy titulem sir – stala lady Lee Penrose.

Ve třiasedmdesátém jí diagnostikovali rakovinu, o čtyři roky později zemřela. Bylo jí sedmdesát let.

S jejími fotografiemi jsem měla možnost se seznámit před časem na výstavě v Kolíně nad Rýnem. Udělaly na mě opravdu velký dojem. Stejně jako teď před nedávnem při jiné příležitosti v Paříži. Když jsem o Lee Miller vyprávěla svému někdejšímu novinářskému kolegovi Jaromíru Štětinovi, který má velké zkušenosti s různými dobrodružnými výpravami a rovněž s válečným zpravodajstvím, zabasoval obdivně: „Musela to být úžasná ženská.“ ■

Joan Miró, 1931